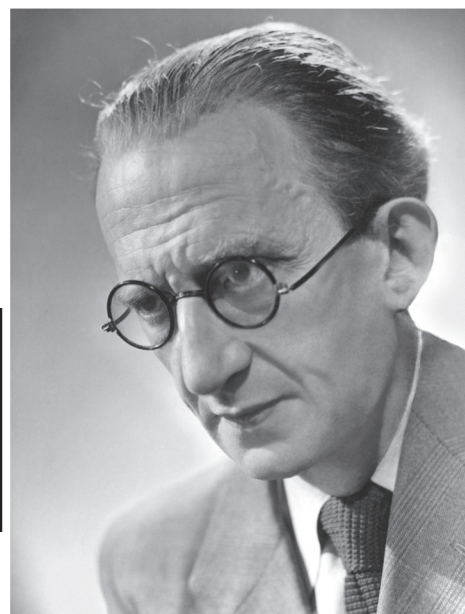


LUKÁCS GYÖRGY

1885. április 13. Budapest – 1971. június 4. Budapest



MTI/MTVA Fotóarchívum/Várkonyi László

FŐBB TISZTSÉGEI

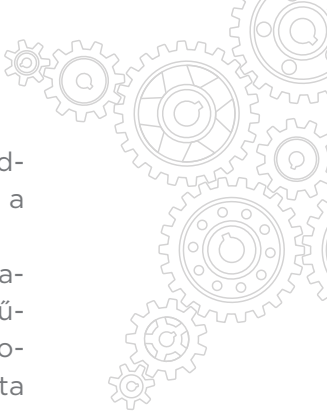
Közoktatásügyi népbiztoshelyettes	1919. március 21.–1919. április 3.
A négy közoktatási népbiztos egyike	1919. április 3.–1919. június 24.
Közoktatásügyi népbiztoshelyettes	1919. június 29.–1919. augusztus 1.
Az MDP KV tagja	1956. október 24.–1956. október 31.
Népművelési miniszter	1956. október 27.–1956. november 3.
Az MSZMP Intéző Bizottsága tagja	1956. október 31.–1956. november 4.

PÁLYÁJA

Apja, Löwinger József egy időben házalással kereste kenyerét, fia, Löwinger György Bernát születésekor már a Hitelbank egyik ügyvezető igazgatója, a Budapesti Giro- és Pénztáregylet igazgatósági tagja, valamint az Angol-Osztrák Bank vezérigazgatója volt. Anyját Wertheimer Adélnak hívták. Apja a család nevét 1890-ben magyarosította, 1899-ben szegedi előnévvel magyar nemességet kapott.

Középfokú tanulmányait a Deák téri evangélikus gimnáziumban végezte, ott érettségizett. 1902-től a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának hallgatója volt. Doktori szigorlatot Kolozsvárott tett 1906-ban, Berlinben írt disszertációjával bölcsészdoktorátust szerzett 1909-ben. Első cikkeit még gimnazistaként adta közre, 1904 januárjában többekkel együtt megalapította a Thália Társaság nevű kísérleti színházat. Egyike volt Ady Endre legkorábbi méltatóinak, felfigyelt Móricz Zsigmond társadalomkritikai tevékenységére is. *A Nyugatban* és a *Huszadik Században* publikált. 1912-ben Heidelbergbe költözött. Nagy hatással volt rá Max Weber és köre, ekkor kezdte el esztétikai nézeteinek rendszerbe foglalását. Érdeklődését történetfilozófiai és etikai problémák kötötték le. 1917-től egyre gyakrabban utazott haza, vitadélutánokon találkozott barátaival, az úgynevezett Vasárnapi Kör történet- és vallásfilozófiai kérdésekkel foglalkozott. A fennálló rend etikai elutasítása a marxizmus felé fordította érdeklődését, főleg Rosa Luxemburg műveivel ismerkedett meg.

1918 decemberében belépett a november végén megalakult Kommunisták Magyarországi Pártjába. Az 1919. februári letartóztatások után a KMP újjászervezett Központi Bizottságának tagja, márciustól a *Vörös Újság* egyik szerkesztője volt. 1919. március 21-én, a Tanácsköztársaság kikiáltásakor közoktatási népbiztos-helyettes, áprilisban a



négy közoktatási népbiztos egyike lett. 1919. május–júniusban részt vett a Vörös Hadsereg egyik hadosztályának politikai munkájában, élelmezésének biztosításában, a fegyveres harcokban, a terror alkalmazásától sem riadt vissza.

A kommün bukása után az illegális KMP megszervezésének feladatával itthon maradt, később a letartóztatás elől Bécsbe menekült. 1920–1921-ben a párt Bécsben működő ideiglenes központi bizottságának tagja volt. Landler Jenő frakciójához csatlakozott, úgy vélte, a pártot csak az otthoni, legális munkásmozgalom (szociáldemokrata párt, szakszervezetek) megmaradt kereteit felhasználva lehet létrehozni. 1921-ben harmadmagával részt vett a Kommunista Internacionálé III. kongresszusán Moszkvában, októberben a frakcióharcok miatt kilépett a KMP KB-ból. 1923-ban kötetbe gyűjtötte 1918–1922 között írt politikai és filozófiai tanulmányait. A következő években főképpen a marxizmus és a munkásmozgalom ideológiájának történetével foglalkozott. Számos cikket közölt a KMP bécsi folyóiratában, az Új Márciusban, álneveken a Budapesten megjelenő 100%-ban. 1924 júniusában a Komintern V. kongresszusán a szociáldemokráciát a fasizmus egyik szárnyának bélyegezték, őt jobboldalinak, revizionistának minősítették.

1928-ban a KMP KB megbízta, hogy állítsa össze küszöbönálló II. kongresszusának programnyilatkozatát. Lukács az úgynevezett Blum-tézisekben kifejtette, hogy a párt közvetlen stratégiai céljának Magyarországon nem a proletárdiktatúrának, hanem a munkásság és a parasztság demokratikus diktatúrájának kell lennie. A tézisek egybeestek a Komintern VI. kongresszusának Magyarországról adott értékelésével, de a KB ülésén elvetették. Kényszerűen visszavonta tervezetét, majd nyilvánosan is önkritikát gyakorolt. 1930-tól a Marx–Engels–Lenin Intézet munkatársaként Moszkvában élt. 1931 nyarán Berlinbe utazott, hogy a Német Proletárforradalmár Írók Szövetségében a proletár avantgárdal szemben a realizmus irányvonalát képviselje. Két év múlva visszatért a Szovjetunióba, újra esztétikával kezdett foglalkozni. Írásai a *Lityerturnij Krityik* című folyóiratban jelentek meg. Marx és Engels esztétikai megjegyzéseinek gyűjtését és rendszerezését végezte, majd a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Filozófiai Intézetének munkatársaként (1935–1939) a *Der junge Hegel* című monográfiáján dolgozott, 1942-ben megkapta a filozófiai tudományok doktora tudományos fokozatot.

Politikai pályájának újabb fordulata a Komintern VII. kongresszusához (1935. július) köthető: amit a Blum-tézisekben felvetett, pártpolitikává vált. 1938-ban a népfront-program jegyében megindult az Új Hang című folyóirat, amelynek egyik vezető publicistája lett. Fokozott figyelemmel követte a magyarországi eseményeket, állást foglalt az urbánusok és a népiek vitájában, tanulmányokat közölt Adyról, Babits Mihályról, Illyés Gyuláról. Az NKVD 1941. június 29-én letartóztatta, de augusztus 26-án szabadon bocsátották. 1941 végén családjával együtt a háborús Moszkvából Taskentbe telepítették ki, ahonnan 1943-ban térhetett vissza.

1945. április 2-án Budapesten távollétében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, s az év augusztusában hazatelepült. 1945 novemberében a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az esztétika és a kultúrfilozófia nyilvános rendes tanárává nevezték ki. 1946 januárjától egyik szerkesztője volt a *Fórum* című folyóiratnak, majd a *Társadalmi Szemle* szerkesztőbizottsági tagja lett. 1948. júliusban a Magyar Tudományos Akadémia levelező, novemberben igazgatósági tagjává választotta. 1949. októberben, az MTA szovjet típusú átszervezése után – amelyben ő is szerepet vállalt – rendes tag lett, és bekerült a testület elnökségébe (e tiszttét 1958. évi visszavonulásáig megtartotta). 1948 márciusában neve szerepelt az első Kossuth-díjasok között. Egyike volt a nemzetközi békemozgalom szorgalmazóinak, az 1949-ben megalakult Békevilágtanács magyar képviselőjeként Wrocławban részt vett a szervezet első nemzetközi kongresszusán.

Közéleti karrierjében ismételt törést az úgynevezett Lukács-vita jelentett 1949 nyarán, ugyanis népfrontos felfogása és szellemi magatartása nem felelt meg a prole-



tárdiktatúra szükségességét hirdető hivatalos álláspont képviselőinek. A pártsajtóban Rudas László támadta, Révai vitazáró cikkében utalt a Blum-tézisek és szerzőjük korábbi sorsára, a Szovjetunióban kapott bírálatokra is. Ismételten nyilvános önkritikára kényszerült, a kifejezetten politikai természetű feladatoktól önként visszavonult. A politikai-ideológiai életből való hátrébb lépése után filozófiai és esztétikai tanulmányokat írt. Sztálin 1953. márciusi halála után javulni kezdett körülötte a hangulat, 1955-ben munkásságát újabb Kossuth-díjjal ismerték el.

A Petőfi Kör 1956. június 15-i filozófusvitáján személye, az őt ért méltatlan támadások, igazságtalanságok előtérbe kerültek. Politikai gondolkodásából és tekintélyéből következett, hogy 1956. október 24-én bekerült a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségébe. Október 27-én Nagy Imre kormányában a népművelési tárca vezetésével bízták meg. Október 31-én az új kommunista párt, a Magyar Szocialista Munkáspárt Intéző Bizottságának tagja lett, a testület ülésén a Varsói Szerződésből való kilépés és a semlegesség kimondása ellen szavazott. Az 1956. november 4-i szovjet támadás megindulásakor Nagy Imrével és a forradalom más vezetőivel együtt a jugoszláv követségre menekült. November 18-án Vas Zoltán, Szántó Zoltán és ő családotul elhagyták a követség épületét. A szovjet hatóságok útban hazafelé feltartóztatták, és a mátyásföldi KGB-parancsnokságra vitték, majd 23-án – a követségről az előző nap kijövő Nagy-csoporttal együtt – a romániai Snagovba hurcolták őket. 1957. áprilisban feleségével együtt hazatérhetett. 1957. májusban megfosztották 1951 decembere óta folyamatos parlamenti mandátumától, 1958-ban nyugdíjazták.

Az 1960-as években kölcsönös közeledés következtében visszatérhetett a magyar szellemi életbe, 1967-ben visszavették a pártba. 1969-ben kezdődött el műveinek gyűjteményes magyar nyelvű kiadása. Fiatal filozófusokból, társadalomtudósokból tanítványi kör alakult ki körülötte, akik közül később többen a rendszer kritikusai, sőt tagdói lettek.

FŐ MŰVEI

- A modern dráma fejlődésének története.* Kisfaludy Társaság, Budapest, 1911.
Írástudók felelőssége. Idegennyelvű Irodalmi Kiadó, Moszkva, 1944.
Irodalom és demokrácia. Szikra Kiadó, Budapest, 1946.
Az ész trónfosztása: az irracionalista filozófia kritikája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1954.
Az esztétikum sajátossága. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965.
Történelem és osztálytudat. Magvető Kiadó, Budapest, 1971.
A heidelbergi művészetfilozófia és esztétika. Magvető Kiadó, Budapest, 1975.
A társadalmi lét ontológiájáról. Magvető Kiadó, Budapest, 1976.

IRODALOM

- Hermann István: *Lukács György élete.* Corvina Kiadó, Budapest, 1985.
Poszler György: *Az évszázad csapdái.* Tanulmányok Poszler Györgyről. Magvető Kiadó, Budapest, 1986.
Szerdahelyi István: *Lukács György.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
Megélt gondolkodás / Lukács György. Életrajz magnószalagon. Az interjúkat készítette Eörsi István és Vezér Erzsébet. Szerkesztette Eörsi István. Magvető Kiadó, Budapest, 1989.
Az 1944. december 21-re Debrecenbe összegyűlt, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés almanachja. 1944. december 21.-1945. november 29. Főszerkesztő Vida István. Szerkesztette Kiss József és Somlyai Magda. Magyar Országgyűlés, Budapest, 1994. 269–273.
A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. II. kötet. I–P. Főszerkesztő Glatz Ferenc. MTA Társadalomkutató Központ–Tudománytár, Budapest, 2003. 809–811.
Bölköny József-Hubai László: *Magyarország kormányai, 1848–2004.* Ötödik, bővített és javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 388–389.
Lukács György gondolkodása – jelenkori perspektívából. Szerkesztette Pierre Rusch és Takács Ádám. Gondolat Kiadó, Budapest, 2013.
Scheibner Tamás: *A magyar irodalomtudomány szovjetizálása. A szocialista realista kritika és intézményei, 1945–1953.* Ráció Kiadó, Budapest, 2014.